

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**MINISTERSTWO PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY**

**Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

KRAJOWY STANDARD KOMPETENCJI ZAWODOWYCH

**Motorniczy tramwaju
(833103)**

Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich

Publikacja opracowana w ramach projektu systemowego pn. „Rozwijanie zbioru krajowych standardów kompetencji zawodowych wymaganych przez pracodawców”. Priorytet I PO KL, Działanie 1.1

Krajowy standard kompetencji zawodowych Motorniczy tramwaju (833103)

© Copyright by Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013

Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonane za podaniem źródła

ISBN 978-83-7951-000-9 (całość)

ISBN 978-83-7951-292-8 (292)

Nakład 1000 egz.

Publikacja bezpłatna

Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich

00-697 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 65/79, tel. (22) 237-00-00, fax (22) 237-00-99

e-mail: sekretariat@crzl.gov.pl <http://www.crzl.gov.pl>

Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego

26-600 Radom, ul. K. Pułaskiego 6/10, tel. centr. (48) 364-42-41, fax (48) 364-47-65

e-mail: instytut@itee.radom.pl <http://www.itee.radom.pl>

Spis treści

1. Dane identyfikacyjne zawodu	4
1.1. Kod, nazwa zawodu i usytuowanie zawodu w klasyfikacjach.....	4
1.2. Notka metodologiczna i autorzy.....	4
2. Opis zawodu	6
2.1. Synteza zawodu	6
2.2. Opis pracy i sposobu jej wykonywania, obszary występowania zawodu	6
2.3. Środowisko pracy (warunki pracy, maszyny i narzędzia pracy, zagrożenia, organizacja pracy)	6
2.4. Wymagania psychofizyczne, zdrowotne, w tym przeciwwskazania do wykonywania zawodu	7
2.5. Wykształcenie i uprawnienia niezbędne do podjęcia pracy w zawodzie.....	7
2.6. Możliwości rozwoju zawodowego, potwierdzania/walidacji kompetencji	8
2.7. Zadania zawodowe	8
2.8. Wykaz kompetencji zawodowych	9
2.9. Relacje między kompetencjami zawodowymi a poziomem kwalifikacji w ERK/PRK	9
3. Opis kompetencji zawodowych	10
3.1. Przygotowywanie tramwaju do wyjazdu i zabezpieczenie po zjeździe z trasy do zajezdni Kz1	10
3.2. Przewożenie pasażerów Kz2	11
3.3. Kompetencje społeczne KzS	12
4. Profil kompetencji kluczowych	13
5. Słownik	14

1. Dane identyfikacyjne zawodu

1.1. Kod, nazwa zawodu i usytuowanie zawodu w klasyfikacjach

Według Klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy (KZiS 2010):

833103 Motorniczy tramwaju

Grupa wielka 8 – Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń (w Międzynarodowej Klasyfikacji Standardów Edukacyjnych ISCED 2011 – poziom 2).

Grupa elementarna 8331 – Kierowcy autobusów i motornicowie tramwajów (w Międzynarodowym Standardzie Klasyfikacji Zawodów ISCO-08 odpowiada grupie 8331 Bus and tram drivers).

Według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007):

Sekcja H. Transport i gospodarka magazynowa, Dział 49. Transport lądowy oraz transport rurociągowy, Grupa 49.3. Pozostały transport lądowy pasażerski.

1.2. Notka metodologiczna i autorzy

Opis standardu kompetencji zawodowych wykonano na podstawie: analizy źródeł (akty prawne, klasyfikacje krajowe, międzynarodowe) oraz głównie wyników badań analitycznych na 15 stanowiskach pracy w 5 przedsiębiorstwach (duże – 5, w tym usługowe – 5), przeprowadzonych w kwietniu 2013 r.

Zespół Ekspercki:

- Romuald Świerczak – Tramwaje Szczecińskie Sp. z o.o w Szczecinie,
- Artur Radzikowski – Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o. w Warszawie,
- Łukasz Purgał – Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi,
- Tomasz Szybowski – Zespół Szkół nr 4 w Szczecinie.

Ewaluatorzy:

- Marek Rożek – Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne we Wrocławiu,
- Cecylia Kolanowska – Ośrodek Doskonalenia Kadr SIPM w Poznaniu.

Recenzenci:

- Piotr Jurczyk – Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Krakowie,
- Joanna Michniak – Akademia Transportu i Przedsiębiorczości Sp. z o.o. w Warszawie.

Komisja Branżowa (zatwierdzająca):

- Bogusław Madej (przewodniczący) – Zrzeszenie Międzynarodowych Przewoźników Drogowych w Warszawie,
- Robert Madej – przedstawiciel pracodawców, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Częstochowie,
- Sławomir Rakowiecki – NSZZ „Solidarność” Zakładów Autobusowych i Tramwajowych w Warszawie.

Data zatwierdzenia:

- 11.10.2013 r.

2. Opis zawodu

2.1. Synteza zawodu

Motorniczy tramwaju przewozi pasażerów pociągiem tramwajowym.

2.2. Opis pracy i sposobu jej wykonywania, obszary występowania zawodu

Motorniczy tramwaju to zawód o charakterze usługowym. Praca motorniczego tramwaju polega na przewożeniu pasażerów pociągiem tramwajowym (wagon silnikowy z możliwym wozem doczeplnym poruszający się po szynach i napędzany silnikami elektrycznymi zasilanymi z sieci trakcyjnej) w systemie komunikacji miejskiej. Do obowiązków motorniczego tramwaju wyruszającego na trasę z zajezdni należy: pobranie kompletu dokumentów, oznakowanie pojazdu, sprawdzenie wyposażenia, stanu technicznego oraz czystości pojazdu. Pracownik rozpoczynający pracę na trasie przejmuje dokumentację i sprawdza stan techniczny pojazdu. Po zakończeniu przejazdów motorniczy tramwaju zdaje dokumenty i zabezpiecza pojazd w zajezdni. Motorniczy tramwaju zatrzymuje pojazd zgodnie z rozkładem jazdy na określonych przystankach, na których wysiadają i wsiadają pasażerowie. Motorniczy tramwaju musi przestrzegać przepisów ruchu drogowego oraz przepisów wewnętrznych przedsiębiorstw komunikacyjnych. Jazda musi się odbywać w sposób umiędzyn, tak aby zapewnić pasażerom bezpieczeństwo i komfort. Motorniczy tramwaju współpracuje z nadzorem ruchu, dyspozytorem i w razie konieczności z Policją, Strażą Miejską, Pogotowiem Ratunkowym. Do jego obowiązków należy również właściwe wypełnienie wszystkich dokumentów (raporty, karta eksploatacji pojazdu).

2.3. Środowisko pracy (warunki pracy, maszyny i narzędzia pracy, zagrożenia, organizacja pracy)

Stanowiskiem pracy motorniczego tramwaju jest w kabina wagonu silnikowego z pulpitem sterowniczym z przełącznikami, kontrolkami i wskaźnikami oraz nastawnikiem jazdy, nawrotnikiem i czuwakiem. Miejscami pracy motorniczego tramwaju są przedsiębiorstwa komunikacji miejskiej. Praca może być wykonywana w specjalnym umundurowaniu. Najważniejsze zagrożenia zdrowotne w pracy motorniczego tramwaju to: ryzyko nadciśnienia tętniczego i choroby niedokrwiennej serca w wyniku małej aktywności fizycznej oraz stresu, ekspozycja na pola elektromagnetyczne i drgania mechaniczne, praca w pozycji wy-

muszonej (zespoły bólowe kręgosłupa), urazy spowodowane wypadkami komunikacyjnymi, agresywne zachowania pasażerów, zmienne warunki atmosferyczne, hałas, urazy przy wsiadaniu i wysiadaniu z pojazdu. Praca motorniczego tramwaju wykonywana jest w wymiarze 40 godzin tygodniowo, w systemie dwu- lub trzymianowym, do 10 godzin dziennie, również w niedzielę i święta. Motorniczy tramwaju wykonuje obowiązki, według ustalonego harmonogramu.

2.4. Wymagania psychofizyczne, zdrowotne, w tym przeciwwskazania do wykonywania zawodu

Osoby podejmujące pracę w zawodzie motorniczego tramwaju powinny być spostrzegawcze, opanowane, cierpliwe, wytrzymałe na monotonię pracy i zmęczenie. Motorniczy tramwaju powinien wykazywać się refleksem, zręcznością rąk, koncentracją i podzielnością uwagi oraz koordynacją wzrokowo-ruchową. Od kandydatów na motorniczego tramwaju wymaga się: sprawności narządu wzroku (dopuszczalne wady wzroku niwelowane po korekcie szkłami optycznymi), dobrego słuchu, sprawności narządów ruchu i układu oddechowego. Przeciwwskazaniami do wykonywania zawodu są: zaburzenia widzenia barw, ślepota zmierzchowa, zaburzenia równowagi, padaczka, uzależnienia od środków psychoaktywnych. Przeciwwskazaniami mogą być również: cukrzyca, wady słuchu, przewlekłe choroby układu oddechowego i układu krążenia, wady powonienia i czucia dotykowego, choroby psychiczne, choroby skóry a także choroby ograniczające sprawność ruchową. Wysokie wymagania zdrowotne sprawiają, że w zawodzie nie są zatrudniane osoby niepełnosprawne.

2.5. Wykształcenie i uprawnienia niezbędne do podjęcia pracy w zawodzie

W przepisach dotyczących zawodu motorniczego tramwaju nie ma wymagań dotyczących wykształcenia. Pracodawcy poszukują kandydatów do pracy w tym zawodzie z wykształceniem minimum gimnazjalnym. Zgodnie z przepisami prawa osoba, która chce uzyskać pozwolenie do kierowania tramwajem musi mieć ukończone 21 lat, przedstawić orzeczenie lekarskie oraz psychologiczne o braku przeciwwskazań zdrowotnych i psychologicznych do kierowania tramwajem, odbyć wymagane szkolenie i zdać egzamin państwowy z wynikiem pozytywnym. Pozwolenie jest wydawane na okres wynikający z ustawowych terminów badań lekarskich i psychologicznych. Niezbędne jest zaświadczenie o niekaralności.

2.6. Możliwości rozwoju zawodowego, potwierdzenia/ walidacji kompetencji

Motorniczy tramwaju uzupełnia swoją wiedzę i umiejętności w trakcie okresowych instruktaży, szkoleń i porad roboczych. Istnieje możliwość awansu na stanowiska: instruktora nadzoru ruchu, instruktora nauki jazdy, dyspozytora, pracownika nadzoru ruchu.

2.7. Zadania zawodowe

- Z1. Przygotowywanie tramwaju przed wyjazdem na trasę (sprawdzenie stanu technicznego, oznakowanie, sprawdzenie czystości składu) (niezbędne kompetencje: Kz1, KzS).
- Z2. Kierowanie tramwajem zgodnie z przepisami ruchu drogowego i przepisami wewnętrznymi przedsiębiorstw komunikacyjnych (niezbędne kompetencje: Kz2, KzS).
- Z3. Przewożenie pasażerów zgodnie z rozkładem jazdy (niezbędne kompetencje: Kz2, KzS).
- Z4. Powiadamianie pracowników nadzoru ruchu, dyspozytora o sytuacjach wymagających ich interwencji (niezbędne kompetencje: Kz1, KzS).
- Z5. Powiadamianie Policji, Straży Miejskiej, Pogotowia Ratunkowego w sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu pasażerów (niezbędne kompetencje: Kz2, KzS).
- Z6. Zabezpieczanie składu tramwajowego po zjeździe z trasy oraz zdanie dokumentów (niezbędne kompetencje: Kz1, KzS).
- Z7. Prowadzenie niezbędnej dokumentacji (raporty, karta eksploatacji pojazdu) (niezbędne kompetencje: Kz1, KzS).
- Z8. Diagnostowanie uszkodzeń tramwaju powstałych w trakcie eksploatacji na trasie i ich usuwanie (z wyjątkiem awarii wymagających interwencji służb technicznych) (niezbędne kompetencje: Kz2, KzS).
- Z9. Organizowanie stanowiska pracy zgodnie z zasadami BHP, ochrony ppoż. i ergonomii (niezbędne kompetencje: Kz1, Kz2, KzS).

2.8. Wykaz kompetencji zawodowych

Kz1 – Przygotowywanie tramwaju do wyjazdu i zabezpieczanie po zjeździe z trasy do zajezdni (potrzebne do wykonywania zadań: Z1, Z4, Z6, Z7, Z9).

Kz2 – Przewożenie pasażerów (potrzebne do wykonywania zadań: Z2, Z3, Z5, Z8, Z9).

KzS – Kompetencje społeczne (potrzebne do wykonywania zadań: Z1÷Z9).

2.9. Relacje między kompetencjami zawodowymi a poziomem kwalifikacji w ERK/PRK

Kompetencje zawodowe potrzebne do wykonywania zadań w zawodzie sugeruje się wykorzystać do opisu kwalifikacji na **poziomie 2** właściwym dla wykształcenia gimnazjalnego w Europejskiej i Polskiej Ramie Kwalifikacji. Poziom ten jest uzasadniony miejscem usytuowania zawodu w Klasyfikacji zawodów i specjalności (grupa wielka 8 i jej odpowiednik w ISCED 2011).

Osoba wykonująca zawód motorniczego tramwaju:

- 1) w zakresie wiedzy: zna i rozumie przepisy, regulaminy związane z wykonywanym zawodem motorniczego tramwaju, a także zależności w szerszym zakresie w ramach systemu komunikacji miejskiej;
- 2) w zakresie umiejętności: potrafi wykonywać proste zadania motorniczego tramwaju zgodnie przepisami i regulaminami – najczęściej w typowych warunkach; rozwiązuje proste typowe problemy występujące podczas prowadzenia tramwaju, najczęściej w typowych warunkach; potrafi uczyć się pod kierunkiem w zorganizowanej formie; odbierać niezbyt proste wypowiedzi, tworzyć proste wypowiedzi oraz formułować i odbierać bardzo proste wypowiedzi w języku obcym.

3. Opis kompetencji zawodowych

Opis kompetencji dotyczy tylko kompetencji zawodowych zdefiniowanych w badaniach na stanowiskach pracy.

Wykonanie zadań zawodowych Z1, Z4, Z6,Z7, Z9 wymaga posiadania kompetencji zawodowej Kz1.

3.1. Przygotowywanie tramwaju do wyjazdu i zabezpieczanie po zjeździe z trasy do zajezdni Kz1

Wiedza – w zakresie wiedzy zna i rozumie przepisy, regulaminy związane z przygotowaniem tramwaju przed wyjazdem na linię i zabezpieczeniem po zjeździe do zajezdni, w szczególności zna:

- zasady BHP i ochrony ppoż. oraz ergonomii w zakresie przygotowania pojazdu przed wyjazdem na trasę i zabezpieczenia tramwaju po zjeździe do zajezdni;
- wykaz niezbędnego wyposażenia tramwaju;
- instrukcję obsługi tramwaju;
- przepisy dotyczące sprawdzenia stanu technicznego pociągu tramwajowego przed wyjazdem na trasę;
- instrukcje oznakowania tramwaju;
- przepisy wewnętrzne przewoźników dotyczące przygotowania tramwaju do wyjazdu na trasę;
- przepisy wewnętrzne przewoźników dotyczące zabezpieczenia tramwaju po zjeździe do zajezdni;
- wykaz dokumentów pobieranych przed wyjazdem na trasę.

Umiejętności – wykonuje proste zadania związane z przygotowaniem tramwaju przed wyjazdem na linię i zabezpieczaniem po zjeździe z linii zgodnie z przepisami i regulaminami, w szczególności potrafi:

- stosować zasady BHP i ochrony ppoż. oraz ergonomii w zakresie przygotowania pojazdu przed wyjazdem na trasę i zabezpieczenia tramwaju po zjeździe z trasy;
- sprawdzać stan techniczny tramwaju przed wyjazdem;
- oznakowywać tramwaj przed wyjazdem na trasę;
- przygotowywać dokumenty przed wyjazdem na trasę (karta eksploatacji tramwaju, rozkład jazdy, identyfikator);
- zabezpieczać tramwaj w zajezdni;
- przygotowywać dokumenty do zdania po zjeździe do zajezdni.

Wykonanie zadań zawodowych Z2, Z3, Z5, Z8, Z9 wymaga posiadania kompetencji zawodowej Kz2.

3.2. Przewożenie pasażerów Kz2

Wiedza – zna i rozumie przepisy, regulaminy związane z przewozem pasażerów, w szczególności zna:

- zasady BHP i ochrony ppoż. oraz ergonomii w zakresie przewozu pasażerów;
- przepisy ruchu drogowego;
- przepisy wewnętrzne przewoźników dotyczące kierowania tramwajem;
- przepisy wewnętrzne przewoźników dotyczące kierowania tramwajem w trybie awaryjnym;
- przebieg tramwajowych tras komunikacyjnych i usytuowanie przy nich przystanków liniowych;
- regulamin przewozów;
- rozkład jazdy tramwaju;
- instrukcja eksploatacji tramwaju;
- przepisy dotyczące postępowania w wypadku awarii, uszkodzeń, wypadków i kolizji, sytuacji uniemożliwiających jazdę, braku motorniczego zmiennika;
- przepisy dotyczące przypadków zakłócanie przez pasażerów porządku publicznego w tramwaju;
- zasady prowadzenia dokumentacji dotyczącej przewozu pasażerów.

Umiejętności – wykonuje proste zadania związane z przewozem pasażerów zgodnie z przepisami i regulaminami, w szczególności potrafi:

- stosować zasady BHP i ochrony ppoż. oraz ergonomii w zakresie przewozu pasażerów;
- kierować tramwajem zgodnie z przepisami ruchu drogowego;
- kierować tramwajem zgodnie z przepisami wewnętrznymi przewoźników;
- prowadzić tramwaj w trybie awaryjnym;
- przewozić pasażerów zgodnie z rozkładem jazdy;
- zdiagnozować uszkodzenia tramwaju powstałe w trakcie eksploatacji pojazdu na trasie;
- usunąć awarie tramwaju nie wymagających interwencji służb technicznych;
- współpracować z nadzorem ruchu, Policją, Strażą Miejską w przypadku zakłócania porządku publicznego;
- współpracować z nadzorem ruchu, dyspozytorem w wypadku awarii, uszkodzeń, wypadków i kolizji, sytuacji uniemożliwiających jazdę, braku motorniczego zmiennika;
- prowadzić dokumentację dotyczącą przewozu pasażerów (karta eksploatacji, raporty).

Wykonanie wszystkich zidentyfikowanych w standardzie zadań zawodowych wymaga posiadania kompetencji społecznych KzS.

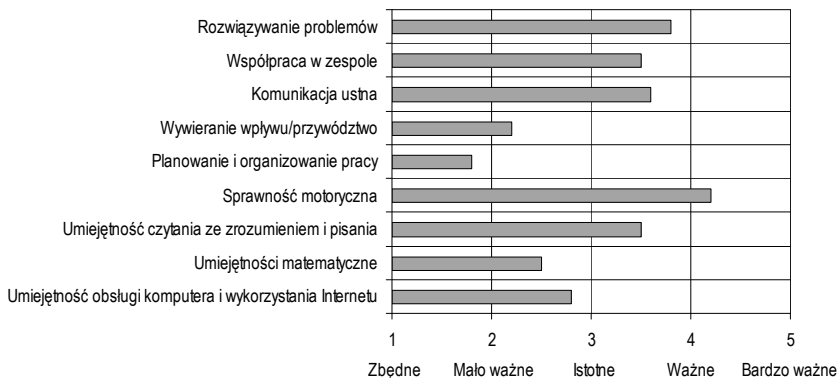
3.3. Kompetencje społeczne KzS:

- ponosi odpowiedzialność za przewóz pasażerów pociągiem tramwajowym,
- działa i współdziała w ramach systemu miejskich przewozów pasażerskich,
- ocenia swoje działania realizowane w ramach przewozów pasażerskich oraz ponosi odpowiedzialność za ich skutki.

4. Profil kompetencji kluczowych

Ocenę ważności kompetencji kluczowych dla zawodu motorniczego tramwaju przedstawia rys. 1.

Wykaz kompetencji kluczowych opracowano na podstawie wykazu stosowanego w Międzynarodowym Badaniu Kompetencji Osób Dorosłych – projekt PIAAC (OECD).

Rys. 1. Profil kompetencji kluczowych dla zawodu 833103 Motorniczy tramwaju

5. Słownik

Zawód	– zbiór zadań (zespół czynności) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami przez poszczególne osoby i wymagających odpowiednich kwalifikacji i kompetencji (wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych) zdobytych w wyniku kształcenia lub praktyki. Wykonywanie zawodu stanowi źródło dochodów.
Specjalność	– jest wynikiem podziału pracy w ramach zawodu, zawiera część czynności o podobnym charakterze (związanych z wykonywaną funkcją lub przedmiotem pracy) wymagających pogłębionej lub dodatkowej wiedzy i umiejętności zdobytych w wyniku dodatkowego szkolenia lub praktyki.
Zadanie zawodowe	– logiczny wycinek lub etap pracy w ramach zawodu o wyraźnie określonym początku i końcu, wyodrębniony ze względu na rodzaj lub sposób wykonywania czynności zawodowych powiązanych jednym celem, kończący się produktem, usługą lub decyzją.
Kompetencje zawodowe	– wszystko to, co pracownik wie, rozumie i potrafi wykonać, odpowiednio do sytuacji w miejscu pracy. Opisywane są trzema zbiorami: wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych.
Wiedza	– zbiór opisów faktów, zasad, teorii i praktyk przyswojonych w procesie uczenia się, odnoszących się do dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej.
Umiejętności	– zdolność wykonywania zadań i rozwiązywania problemów właściwych dla dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej.
Kompetencje społeczne	– zdolność autonomicznego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu zawodowym i społecznym oraz kształtowania własnego rozwoju, z uwzględnieniem kontekstu etycznego.
Kompetencje kluczowe	– wiedza, umiejętności i postawy odpowiednie do sytuacji, niezbędne do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.
Standard kompetencji zawodowych	– norma opisująca kompetencje zawodowe konieczne do wykonywania zadań zawodowych wchodzących w skład zawodu, akceptowana przez przedstawicieli organizacji zawodowych i branżowych, pracodawców, pracobiorców i innych kluczowych partnerów społecznych.
Kwalifikacja	– zestaw efektów uczenia się (zasób wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych), których osiągnięcie zostało formalnie potwierdzone przez uprawnioną instytucję.
Europejska Rama Kwalifikacji	– przyjęta w Unii Europejskiej struktura i opis poziomów kwalifikacji, umożliwiające porównywanie kwalifikacji uzyskiwanych w różnych krajach. W Europejskiej Ramie Kwalifikacji wyróżniono 8 poziomów kwalifikacji opisywanych za pomocą efektów uczenia się; stanowią one układ odniesienia krajowych ram kwalifikacji.
Polska Rama Kwalifikacji	– opis hierarchii poziomów kwalifikacji wpisywanych do zintegrowanego rejestru kwalifikacji w Polsce.
Krajowy System Kwalifikacji	– ogół rozwiązań służących ustanawianiu i nadawaniu kwalifikacji (potwierdzaniu efektów uczenia się) oraz zapewnianiu ich jakości.